

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Första Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 15 mars, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

På begäran af friherre *Leijonhufvud*, *Broder Abraham*, beviljades honom ledighet från riksdagsgörömlen under tio dagar från denna dag.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga proposition till Riksdagen angående ändring af gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts under förmiddagens sammanträde aflemnade nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse till Ljusdals stationssamhälle af mark från indragna löjtnantsbostället $\frac{3}{4}$ mantal Gärde n:o 2.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.

Herr Pettersson, Carl: Då det nu gäller för Första Kammaren att bestämma, hvad som utgör svenska kyrkans lära, torde det få anses såsom en pligt för mig, såsom varande en af denna kyrkas lärare, att afgifva ett yttrande i denna fråga, hvilken säkerligen hör till de viktigaste, som förekomma under detta riksmöte.

Jag behöfver icke för denna upplysta församling påpeka frågans vikt, då vi alla känna, huru lära omsättes i lif och teori förvandlas till praktik. Icke heller behöfver jag här framställa, huru den svenska kyrkan uppkommit, emedan allmänt känt är, att nationalkyrkor bildades vid reformationen. Men hvad som torde behöfva särskildt framhållas, det är, att det nuvarande släktet i Sverige icke är den ende hemulemannen i fråga om svenska kyrkans lära. Vi måste derom rådfråga våra fäder, de hädangångna, som nu hvila i sina grafvar,

Förslag till
lag ang. ändrad
lydelse
af i kap. 1 §
kyrkolagen
(Forts.)

men som i vår kyrkas bekännelseskrifter utsägt och nedlagt, hvad som utgjort föremål för deras religiösa tro.

Det förhåller sig nemligen så, att *ett* slägte kan icke i den vägen ändra och upphäfva, hvad ett annat slägte har fastställt, med mindre än det blifver en *ny* lära. Således måste vi tänka oss det dilemma, i fall kyrkans bekännelse skulle stympas, att *antingen* hafva våra fäder icke bekänt svenska kyrkans lära, *eller* också bekänna vi icke densamma. En kyrkas bekännelse utgör nemligen det sannaste uttrycket af hennes tro, hennes förnämsta kännemärke och tillika sammanhållningsbandet mellan hennes medlemmar. Det är mycket inom kyrkan, som kan förändras, såsom t. ex. kyrkolag, kyrkostadgar och ceremonier. De kunna förändras, emedan de höra till tillfälligheterna, men bekännelsen kan lika litet ändras, som man kan ändra hjertverksamheten hos en individ.

Nu veta vi alla, att vår lutherska bekännelse har sitt grundfäste i augsburgiska bekännelsen, confessio augustana, och hvad särskildt svenska kyrkan beträffar, är allom veterligt, hvilken vigt och inflytande Upsala mötes beslut, som fattades för 300 år sedan, haft för oss i afseende å bekännelsefrågan. Men nu säger man: det fins ju icke allenast dessa bekännelseskrifter, det finnes äfven andra, som innefattas i nu gällande 1 kap. 1 § kyrkolagen eller i den s. k. libro concordiae. Dessa bekännelseskrifter namngifvas i den reservation, som jag bifogat utskottets utlåtande i frågan.

Nu frågas: i hvad förhållande stå dessa bi-symboliska eller efter-symboliska skrifter till den grundläggande augustana? Kanske man får tänka sig dem såsom teologiska spetsfundigheter och lärda funderingar utan något sammanhang med den lutherska församlingens trosliif? Då vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet på, hvad vi alla känna, att en af dessa symboliska skrifter är Luthers lilla katekes, och vi känna också temligen allmänt, huruledes denna katekes tillkommit. Det skedde, när Luther förordnades af en kurfurste i Sachsen att visitera och undersöka folkets religiösa tillstånd och fann detta så genomuselt och eländigt, att han fattades af bedröfvelse öfver detta tillstånd och samman-kref då sin lilla katekes, som nu utgör grunden icke allenast för vår första undervisning i kristendomen, utan äfven för öfriga lutherska församlingar. De öfriga bi-symbola utgöra ju ingenting annat än en ytterligare utveckling och förklaring af hufvudsymbolum som är augustana confessio. Derfor kunna vi säga, att augustana kan liknas vid modern och de öfriga bekännelseskrifterna vid döttrarna. Man skulle här kunna använda äfven en annan likrelse och säga, att augustana kan liknas vid hufvudfästningen och de andra symbola vid utanverken. Nu skulle det vara en person, som vore mycket skickligare i kannedomen om befästningar och belägringar, än som kan fordras af en svenska kyrkans lärare, för att utföra denna liknelse i detalj. Men så mycket torde äfven en lekman kunna anmärka, att man icke gerna uppgifver utanverken omkring en fästning utan högst nödvändiga och trängande skäl.

Nu frågas: hvad är det för trängande skäl, hvad är det för tvingande nödvändighet, som föranledt vederbörande att upphäfva de

öfriga bekännelseskriterierna, utom augustana? Ett skäl har jag hört angifvas, och det är, att vår kyrkolag i detta fall icke lär öfverensstämma med vår regeringsform. Jag vill icke närmare inlåta mig på denna fråga, öfvertygad som jag är, att det sedermera under diskussionens lopp blir någon, som kommer att yttra sig i den saken. Jag ber endast få fästa uppmärksamheten på att regeringsformen måtte vara *ett* och kyrkolagen *ett annat*.

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

För öfrigt ber jag få nämna, att Danmarks »Konge-Lov» innehåller konungens förpligtelser till augustana, och Danmarks almindelige Lov innehåller folkets förpligtelser både till augustana och Luthers lilla katekes. Denna Luthers lilla katekes hör nu till det, som kan liknas vid utanverken och utgör ett af de starkaste forten der vid lag.

När nu kyrkolagskomitén (jag kallar den för korthetens skull så; den har ett mycket vidlyftigare namn, nemligen: komitén för utarbetande af förslag till ändringar i kyrkolagen m. m.) började på att besigtiga utanverken till augustana, fann den, att de kunde nästan alla spolieras, men stannade en stund betänksam, då det var fråga om lilla katekesen. Sin tvekan i denna sak har komitén uttalat i följande ord, som återfinnas i dess till Konungen afgifna betänkande i ämnet. De lyda så: »Slutligen må icke heller förbises, att Luthers lilla katekes, äfven om den icke uppräknas bland kyrkans rättsligt gällande symboliska böcker, likväl genom sin plats såsom obligatorisk grundval för kristendomsundervisningen i vår kyrka så till vida närmar sig betydelsen af symbolisk bok, att den lemnar en god garanti därför, att sagda undervisning kommer att, så vidt på läroboken beror, verka för utbredandet och befastandet af den genuint lutherska lärotypen. Häremot kan anmärkas, att vår kyrkomötesförfattning icke lägger något uttryckligt hinder i vägen för att nämnda katekes utan den kyrkliga representationens hörande och samtycke utbytes mot en annan. Denna anmärkning är i och för sig *icke utan betydelse*, och komitén erkänner obetingadt önskvärdheten af att kyrkomötesförfattningen så ändras, att kyrkomötet får sig tillerkänd beslutanderätt i fråga om kyrkans böcker, något som äfven af rikets ständer i skrifvelse den 16 maj 1863 antyddes såsom ett framtida önskningsmål. Men äfven med bibehållande af nu gällande lag i detta afseende *torde ingen fara vara för handen, att kyrkan mot sin egen representations vilja skulle kunna beröfvas nämnda lärobok.*» Så vidt jag kan förstå, visar dock bemälda kyrkolagskomité väl stor godtrogenhet här vid lag. Na, ja. Godtrogenhet är ett fel, som vidlåder icke blott denna komité, utan hela vårt folk. Modiga och tappra på stridsfältet, ha svenskarne vanligtvis varit klena i underhandlingar och diplomatiska ärenden, sig sjelfva till ånger och skada. Derför tror jag, att om vid det fördrag, som för nära 80 år sedan afslöts mellan oss och ett grannfolk, det icke hade förefunnits så stor godtrogenhet å vår sida, utan att i det äsyftade fördraget uppstälts fastare garantier och bestämmelser, skulle vi kunnat bespara oss en god del af den osäkerhet, den oro, det missnöje och det bråk, hvaraf vi nu lida.

Samma godtrogenhet upptäcker jag vid sjelfva utgångspunkten för den rörelse, som framkallat den kongl. propositionen. Denna rörelse begynte för några år tillbaka, nemligen vid 1889 års riksdag. Då var det en liberal, för att icke säga radikal tidningskrifvare och riksdags-

Förelag till
lag ang. ändrad
lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.

(Forts.)

man, som, sedan han i sin tidning framställt och sökt bevisa, att lilla katekesen var »biblisk», framkom till Riksdagen med en motion, i hvilken han föreslog, att ofvannämnda bi-symbola skulle borttagas. Till detta lyssnade också Riksdagen, och sedermera har det fortgått så, att vi kommit till den punkt, att Riksdagen nu skall besluta sig i frågan.

Lika stor godtrogenhet visar, enligt mitt förmenande, kyrkolagen-komitén. Det förefaller nemligen besynnerligt, att, då komitén sjelf medgifver, att det icke är alldeles säkert, att lilla katekesen kommer att bibehållas såsom ett uttryck af kyrkans bekännelse, skulle den, om den hoppades, att kyrkomötet skulle få sig tillerkänd beslutanderätt i fråga om kyrkans böcker, hafva föreslagit åtgärder, som förvisat om någon grund för denna förhoppning. Innan man föreslagit lilla katekesens uteslutning från kretsen af våra symboliska böcker, borde man först rådfrågat vederbörande, om kyrkomötet får nämnda beslutanderätt. Derom finnes dock icke ringaste visshet, blott ett aflägsset hopp. Vidare säger komitén, att »riksens ständer i skrifvelse den 16 maj 1863 antyde detta såsom ett framtida önskningsmål». Nu hafva vi 30 år efteråt, men ännu har icke detta önskningsmål vunnits.

Och, mine herrar, lilla katekesen utgör ju grunden för vårt folks och våra barns undervisning i kristendomen. Det är derur de, sedan de lärt sin bibliska historia, hemta de första grunderna för den kristna tro de bekänna. Nu kunna väl herrarne tänka sig, i fall lilla katekesen strykes ut bland våra symboliska böcker, hvad detta skall komma att medföra för ett oerhördt uppseende bland vårt folk, då det får höra, att lilla katekesen icke vidare tillhör svenska kyrkans lära. Redan nu råder stor oro i våra församlingar, och icke blott lärare utan alla kyrkans vänner hysa djupa bekymmer. Och likväl äro vi ännu endrägtige i bekännelsen. Hvad skall då inträffa, när vårt folk börjar tvifla om värdet af den perla, som heter Luthers lilla katekes?

Det var i dessa dagar för 300 år sedan, våra fäder voro samlade vid Upsala möte och fastslogo augustana såsom svenska kyrkans bekännelse. De uppförde således hufvudfästningen, och de hafva ifrån denna hufvudfästning besegrat vidskepelse och mörker och skaffat folken i Europa andlig frihet.

I fall den kongl. propositionen kommer att bifallas af Riksdagen, skulle vi befinna oss i den belägenhet att, såsom jag nyss nämde, utanverken hade blifvit spolierade, och sedan återstod för oss ingenting annat än att draga oss inom hufvudfästningen. De nuvarande förhållandena skulle således likna dem för 300 år sedan, och likväl är skilnaden oerhörd. Då blef Sverige »*den man*»; nu är kyrkan omsvärmad af fiender, i dess inre förhållanden råda osäkerhet, partier, tvedrägt. De fiender, våra endrägtiga fäder bekämpade och öfvervunno, skola måhända besegra det nu lefvande släktet; och det derför att detta släkte icke är fast i sin kyrkas bekännelse.

Jag har för öfrigt i denna fråga intet yrkande att göra. Jag vet nemligen icke, huru »landet är beläget», men det yppas väl under diskussionens lopp.

Herr talmannen inkom och öfvertog ledningen af kammarens förhandlingar.

Herr Billing: Några af herrarne hafva väl observerat, att jag anmält min reservation emot det förslag till lydelse af 1 § i kyrkolagen, som nu här föreligger. För denna min från komitépluralitetens uppfattning afvikande mening har jag, såsom ledamot af kyrkolagskomitén, anfört en ganska vidlyftig reservation. Jag skall nu icke upptaga de skäl, som i denna reservation äro anförda, och jag skall icke heller nu inlåta mig på att lemna någon utredning om den betydelse, som ligger i den af mig föreslagna formuleringen, en utredning, som skulle sätta herrarne i stånd att bedöma skillnaden emellan min reservation och det nu framlagda förslaget. Jag skall icke detta göra, och skälet dertill är icke det, att jag icke anser den nu föreliggande frågan såsom synnerligen viktig. Tvärtom ligger den mig mycket hårdt och mycket ömt om hjertat. Allt sedan 1869 års kyrkolagskomité först framlade ett sådant förslag som det nu föreliggande, har jag vid alla de tillfällen jag kunnat framlagt mina betänkligheter emot detsamma. Och jag vill nämna för herrarne, att det är visst icke jag ensam, som känner det här framlagda förslaget såsom synligen viktigt och ömtaligt. Allt sedan sista kyrkolagskomiténs betänkande utkom, har oron öfver det framlagda förslaget vuxit. Vid alla de prestmöten, som sedan dess hållits har, så vidt jag vet, det församlade prestskapet enhälligt inlagt sin allvariga gensaga emot den föreslagna lagen. Det enda prestmöte, som icke detta gjort, var det, som i fjor afhölls i Vesterås stift. Herrarne förstå nog grunden till att en sådan gensaga icke der framkom, jag är nemligen i mitt innersta motvillig mot allt, som kan hafva ens det ringaste sken af agitation. Och då jag stod såsom reservant mot förslaget, kunde det icke komma i fråga, att jag skulle bjuda Vesterås stifts prestskap tillfälle till att mot komiténs förslag gifva stöd åt min särmening. Jag afböjde till mig framsäldt förslag härom och anhöll, att ämnet icke måtte förekomma. Jag har icke i denna fråga velat vara med om den allra ringaste agitation, utan har tvärtom, såvidt på mig kunnat bero, sökt lugna sinnena, för att mana till en stilla undersökning af frågan. Det skulle dock för mig vara en mycket stor tillfredsställelse, en tillfredsställelse, i hvilken, jag hoppas jag kan säga det med sanning, det icke skulle ingå någon personlig, småaktig känsla, om den af mig framlagda reservationen, i stället för det af komiténs flertal afgifna lagförslaget, en gång blefve antagen.

Skälet, hvarför jag nu icke vill försöka att för herrarne utreda skillnaden mellan lagförslaget och min reservation, är ett annat. Jag anser nemligen, att denna undersökning icke bör och icke kan försiga i riksdagen, utan att det är inför ett annat forum, som en sådan undersökning må verkställas, nemligen inför kyrkomötet. Jag förvänar mig icke öfver, att förslaget blifvit framlagdt för Riksdagen i år, men jag kan icke tillbakahålla det uttalande, att det skulle varit önskligare, om det först hade blifvit förelagdt kyrkomötet. I Första Kammaren fruktar jag icke alls att möta någon gensägelse, då jag säger, att sådana frågor, som äro af rent inre kyrklig natur eller i hvilka denna natur åtminstone är mycket öfvervägande, lämpligast böra först behandlas af kyrkomötet. Mellan Första Kammaren och kyrkomötet har aldrig varit, och jag hoppas, att mellan dem aldrig

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.
(Forts.)

kommer att blifva, någon slitning om hvem af dem som skall hafva det första eller det sista ordet.

Jag vill nu tillkännagifva, att huru beslutet i denna fråga inom riksdagen än må blifva, så kommer jag vid det kyrkomöte, som i år skall hållas, med all den kraft jag kan, söka att få afslag på det framlagda förslaget och om då kyrkomötet kommer att antaga min reservation eller någon annan, skall jag vid 1894 års riksdag försöka beveka åtminstone Första Kammaren att antaga, hvad kyrkomötet har beslutat; skulle åter kyrkomötet icke gå in på min reservation eller någon annan liknande, lofvar jag, att jag emot ett sådant beslut icke skall uppröra någon människas känslor, utan jag skall då försöka att bibringa alla, med hvilka jag har någon gemenskap, den öfvertygelse, att vår svenska kyrkas bekännelse dock icke med antagandet af det nu framlagda förslaget förändras, utan att skilnaden blott består deri, att man har i ena fallet dunkelt uttalat, hvad man i andra fallet klart och bestämdt utsagt.

Just därför att jag anser, att kyrkomötet först må jemföra det framlagda förslaget och min reservation, skall jag nu icke göra något yrkande på bifall till den sistnämnda. Jag anser dessutom, att Riksdagen verkligen icke haft tillfälle till att grundligt jemföra den ena eller den andra meningens hela innebörd. Jag förbehåller mig dock att, om något yrkande under diskussionen framkommer, jag då kan få uttala min mening derom.

Innan jag slutar, ber jag dock att få för herrarnes uppmärksamhet framställa och på herrarnes hjertan lägga trenne mycket enkla fakta. Det första af dessa är, att till det nu föreslagna ändringsförslaget icke finnes något *realt* behof. Intet annat skäl — jag talar nu icke om de skäl, som anfördes i den högst märkvärdiga motionen vid 1889 års riksdag — har från något håll eller från någon komité anförts för det nu framlagda förslaget, än den rent juridiskt-formella fordran på en fullständig likformighet i formuleringen i regeringsformen och kyrkolagen, en likformighet, som, det må vi väl medgifva, icke är nödvändig. En olikformighet mellan dessa tvenne lagar låter sig mycket väl tänkas, då regeringsformen icke har någon annan uppgift än att lemna det allmänna uttrycket, hvilket sedan kan närmare specificeras i speciallagar. Något *realt* behof för denna förändring har icke framkommit och det finnes icke heller.

Emot så godt som allt uti vår svenska kyrkoordning har under de sista 40 åren gjordts anmärkningar, väckts klagomål och anstälts kritik. Intet har fått vara i fred. Men under alla dessa ånått har icke en enda gång hörts något klagomål öfver formuleringen af 1 § i kyrkolagen. Och hvarför har icke något sådant klagomål hörts? Jo, mine herrar, helt enkelt därför, att ingen människa någonsin har besvärats af den nuvarande formuleringen af 1 § i kyrkolagen. Ingen prest i svenska kyrkan har tagits för hufvudet, därför att han icke skulle hafva lärt i öfverensstämmelse med lutherska kyrkans deverso-symboler, och naturligtvis ingen lekman heller. Det var det ena faktum.

Det andra faktum, som jag nu ber att få lägga på herrarnes hjertan och som herrane må taga i betraktande vid frågans afgörande är, att under det intet *realt* behof finnes för denna förändring, för-

slaget om ändringen vållat mycket stor oro och många bekymmer och detta inom sådana kretsar, som, man må om dem säga hvad som helst annat, man dock måste medgifva vara de mest stilla medborgare i landet. Bland dem har detta förslag väckt stora bekymmer. Då frågar jag: är det skäl att göra en förändring, som vållar dessa bekymmer, då det icke förligger något reallt praktiskt behof för densamma?

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Det tredje faktum, hvarpå jag ber, att få fästa herrarnes uppmärksamhet är, att den påstådda olikformigheten emellan regeringsformen och kyrkolagen har förelegat ända sedan år 1809 utan någon olägenhet. Är det då någon fara med att låta denna olikformighet stå kvar till år 1894, eller 1 år till? I år skall kyrkomöte hållas. Vid detta kyrkomöte kommer naturligtvis, jag antager det, detta lagförslag att framläggas och och afgöras, och året derpå, 1894, kommer det till Riksdagen. Finnes det då någon anledning, att Riksdagen nu före kyrkomötet afgör denna fråga? Kommer den allra ringaste olägenhet deraf att frågan, på det sätt, som här kan ske, uppskjute till nästa riksdag, så att kyrkomötet först får yttra sig öfver densamma?

Hufvudpunkten i mitt yttrande nu har varit en hemställan till herrarne att låta det kyrkomöte, som i år sammanträder, först uttala sig i denna fråga, för att det må kunna slita tvisten mellan de två framlagda förslagen, en tvist, som jag icke tror, att Första Kammarens ledamöter anse sig beredda i denna stund slita

Jag skall, såsom sagdt, icke nu göra något yrkande, men jag förbehåller mig att, om något yrkande under diskussionen framkommer, då få bestämma min position till detsamma.

Herr Lithander: Jag skall icke många minuter upptaga kammarens tid i denna fråga. Jag skulle måhända helt och hållet kunna inskränka mig till att afgifva min röst, alldenstund jag icke kan hoppas att lemna något som helst värdefullt bidrag till frågans belysning och slutliga utredning. Men det är ej heller i förhoppning att kunna klargöra det spörsmålet, huru vida här verkligen föreligger ett behof af den nu föreslagna förändringen eller icke, utan det är fastmer för att erinra om den ganska knapphändiga behandling, detta ärende hittills röjt inom Riksdagen, som jag begärt ordet.

Det står för mig såsom ett klart, ehuru ingalunda behagligt minne, huru lättvindigt Första Kammaren fattade sitt beslut i denna fråga 1889 vid ett kort aftenplenium den 6 mars. Endast två talare hade ordet, nemligen herr Billing och motionären, och det var endast den sistnämnde som gjorde något yrkande. Ett så ringa intresse, som denna korta behandling i kammaren tyder på, är måhända svårt att förklara, så vidt icke kammaren dermed afsåg att till kyrkomötet öfverlemnna att falla utslag i en fråga, som väl får erkännas ändå ligga mera inom dess befogenhet än inom Första Kammarens. Men för att icke påtaga sig ansvaret för upphäfvande af ett kyrkolagsgestadgande, som visat sig så hållbart, att det bestått i hundratals år, synes det mig, som om Första Kammaren likväl bort afslå en motion af en enskild man, en motion, för hvilken blifvit utförda skäl, som väl ändå voro egnade att mottagas med den största försigtighet.

Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.

Lagutskottet hade lemnat utan ringaste uppmärksamhet den långa motivering, som motionären framlagt, och för sin del inskränkt sig till att förorda, att 1 kap. 1 § i kyrkolagen och 2 § regeringsformen gjordes likformiga

(Forts.)

Det synes mig, som om Riksdagen skulle med skäl kunna först och främst begära, att, då förslag till ändring i ett lagstadgande framlägges, det åtminstone visas, att den nu gällande lagen medfört någon olägenhet, visat sig i större eller mindre mån bristfällig och otillfredsställande för sitt ändamål, att den möjligen förorsakat skada och förargelse, att den, med ett ord, kända tryckande och olidlig. Nu frågas: hafva församlingarna fört en sådan klagan, hafva våra religionslärare klagat öfver några större brister i den ifrågavarande paragrafen, eller har Kongl. Maj:t funnit sig föranlåten att för Riksdagen framhålla behovet af en lagförändring? Mig veterligen icke! Hvar skall man då söka de egentliga skälen till den föreslagna förändringen? Såsom sådana böra väl icke rimligen kunna återopas de i motionen framlagda. I lagutskottets utlåtande för 1889 liksom i utlåtandet för i år saknas helt och hållet hvarje skäl, som kan vara öfvertygande för någon, ej heller har i den kongl. propositionen eller uti justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet något antörts, som åtminstone öfvertygat mig om behovet af en sådan förändring.

Motionen n:o 12 från 1889, aflemnad här i Första Kammaren, har jag många gånger genomläst, såväl det år den afgafs som i år. Jag skulle helst icke yttra något om motionen, då motionären numera icke tillhör Riksdagen; och att för kammaren uppläsa de många anmärkningsvärda ställen, som jag skulle vilja påpeka, vore ej heller lämpligt, ty motionen innehåller 12 sidor och de anmärkningsvärda ställena äro verkligen ganska många. Jag kan därför inskränka mig till att säga, hvilket intryck motionen gjort på mig. Jag kan icke finna annat, än att densamma afser att gifva en väldig stöt åt statskyrkan och ställa den store reformatorn Martin Luther i misskredit genom beskyllningar för medvetet falsk tolkning af den heliga skrift. Den synes också afse eller afser ganska bestämdt att fränkänna vissa af den evangelisk-lutherska lärans böcker bibelenlighet och renlärighet; och om jag icke mistager mig, synes också motionären ingalunda vilja spara våra religionslärare, utan ställer dem i en ganska ofördelaktig dager inför församlingarna. Det skulle, enligt mitt förmenande, vara högst beklagligt, derest hos den stora allmänheten den uppfattningen skulle göra sig gällande, att motionären haft rätt i allt hvad han sagt, därför att Riksdagen då godkände klämman i hans motion. Det är mycket sannolikt, ja temligen säkert, att de, som verka för söndring och underminering på det religiösa området, skulle slå mynt af motionens framgång. Det skall alltså komma att bero på Första Kammarens beslut, huru vida dessa viktiga saker böra blifva välgranskade, innan en lagförändring deraf bliver en följd. Enligt min tanke skulle Första Kammaren intaga en fördelaktigare ställning till detta förslag om ändring i kyrkolagen, derest Första Kammaren i dag genom ett afslag på utskottets hemställan öfverlemnade åt kyrkomötet att behandla denna fråga, ty såsom jag förut haft äran säga, torde den först tillhöra kyrkomötet. I sådant syfte skall jag tillåta mig att an-

hålla om afslag på den kongl. propositionen. En föregående talare har påpekat den ringa vigten af ett uppskof; och då det gäller en lag, som redan varit bestående i århundraden, borde det icke hafva något att betyda, om en ändring i en paragraf blifver uppskjuten ett eller annat år. Jag ber således, herr talman, att få yrka afslag på Kongl. Maj:ts proposition.

*Förslag till
lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.*
(Forts.)

Herr Annerstedt: Samtidigt dermed, att preteståndet upphörde att vara ett särskildt stånd inom Riksdagen, antogs 2 mom. i 87 § regeringsformen deri stadgas, »att Riksdagen eger gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag; dock att dervid erfordras samtycke jemväl af allmänt kyrkomöte». Deraf följer enligt mitt förmenande otvifvelaktigt, att den rent kyrkliga synpunkten vid bedömandet af kyrkolagsförslag tillhör i främsta rummet kyrkomötet att handhafva, att Riksdagen, i följd af de bestämmelser som gälla för dess sammansättning, har att vid bedömandet af för densamma framlagda kyrkolagsförslag ställa sig på statens, på världeliga samfundets ståndpunkt och skärskåda, huru vida från denna synpunkt något kan vara att erinra vid det framställda förslaget. Nu har en föregående talare yttrat, att efter hans förmenande det skulle i detta fall som i andra vara lämpligt, att förslag till ändring i kyrkolagen först behandlades af kyrkomötet och derefter framlades för Riksdagen till afgörande. Man kan i denna punkt dela hans mening om lämpligheten af ett sådant tillvägagående. Men då vi alla veta, att det förfarande, som vunnit burskap såsom det vanligaste i fråga om förändring af kyrkolagen, varit att först gå till Riksdagen och derefter till kyrkomötet, ett förfarande, som har otvetydigt stöd i den valda formuleringen af mom. 2 i oftanämnda paragraf, hvilken talar om att Riksdag och Konung stifta lag och dertill fordras kyrkomötets samtycke, och då vidare alla likaledes väl veta, att i de representativa formera ett tillvägagående, som vunnit burskap och häfd genom långvarig tillämpning är svårt att bryta och förändra, så tror jag, att man numera får anse, att det af Konung och Riksdag i allmänhet omfattade förfarandet, att lagförslag angående ändring i kyrkolagen först framläggas för Riksdagen och derefter kyrkomötets samtycke inhettas, icke bör frånträdas, derest icke särskilda förhållanden föreligga. Då jag icke kan finna, att kyrkomötet vid sin efterföljande pröfning skall i någon mån vara hindradt att låta de kyrkliga synpunkterna då fullt göra sig gällande, synes det mig, som det tillvägagående som nu allmänligen begagnas icke kan i och för sig innebära några vådor för att ett förslag till ändring i kyrkolagen icke skulle behandlas på ett sådant sätt, att af de båda synpunkter, som skola göras gällande, hvar och en kommer till sin rätt. Riksdagen godkänner lagen och kyrkomötet får sedan säga, om den ur den kyrkliga representationens synpunkt är tillfredsställande. Med detta betraktelsesätt är gifvet, att Riksdagen, då den går till den pröfning af ett kyrkolagsförslag, som åligger den, i främsta rummet bör tillse, om detta förslag hvar till Riksdagens godkännande begäres, är af den beskaffenhet att det — för att begagna en juridisk term som här är något ovanlig, fastän den annorstädes är mycket i bruk — vid en

Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.
(Forts.)

prima facie bevisning visar sig tillfredsställa äfven de kyrkliga krafven på lagstiftningen i fråga eller om förslaget uppenbart är stridande mot kyrkans vitalintressen och redan därför bör afslås af skyldig hänsyn till kyrkans behof.

Om jag nu går till det föreliggande förslaget, förefaller det mig, som om tillräckligt talande bevis böra kunna framdragas för att Riksdagen icke kan anses vara berättigad att från en sådan synpunkt sedt afslå den kongl. propositionen. Det har af föregående talare yttrats, att det icke finnes något reallt behof för den ifrågasatta förändringen och att såsom dennas upphof finge betecknas en motion, som för fyra år sedan behandlades i denna kammare. Jag tror, att detta betraktelsesätt stannar vid den yttre anledningen till den riksdagens skrivelser, som var närmaste anledningen till att denna kongl. proposition framkommit och som var föranledd af den antydda motionen. Från riksdagens synpunkt tror jag man kan påstå, att ett behof af ändring i detta lagstadgande långt förut framträd och framträd under sådana förhållanden, att, till dess motsatsen bevisats, Riksdagen är berättigad antaga, att ändringen äfven motsvarar ett kyrkligt behof. För att bevisa detta tillåter jag mig åberopa i främsta rummet, att alla de kyrkolagskommittéer, hvilka tid efter annan varit sammankallade och som — jag antager mig berättigad att påstå det — varit sammansatta af personer nitälskande för kyrkans behof, hvilka sett en föreslagen förändring i kyrkolagen först och främst från kyrklig synpunkt, alla samstämmigt kommit till det resultat, att såsom kyrkans symboler och bekännelseskrifter skulle upptagas enlast de, hvilka i 2 § regeringsformen angifvas såsom kännetecknande för den rena evangeliska läran. Både den komité som var samlad på 1820-talet, den, som sammanträdde på 1840-talet, och slutligen den, som 1873 afgaf sitt betänkande, öfverensstämma i denna punkt.

Fäster jag mig särskildt vid 1873 års kyrkolagskommité, finner jag, att den bland sina ledamöter räknade tre stiftsstyresmän, hvilka hvar för sig, två inom den teologiska fakulteten och den tredje inom filosofiska fakulteten, varit sysselsatta med undersökningar, de två första inom teologien, den tredje inom ett med denna närbelägnadt ämne, och hvilka måste anses fullt kompetenta att bedöma ifrågasatt lagförändringens inverkan, både i kyrkligt afseende i allmänhet och i de särskilda afseenden, som af de föregående talarne påpekats. Det är vidare känt, att då detta förslag sedermera hänvisats till konsistorierna för yttrandes afgifvaude, kan man icke i deras utlåtanden spåra den oro och det allmänna motstånd mot förändringen, som af föregående talare angifvits.

Går jag sedan till den senaste kyrkolagskommitén, hvars betänkande utgör den närmaste grunden för den nu framlagda kongl. propositionen, finner jag äfven der en stiftsstyresman, hvilken, haft till uppgift, innan han erhöi denna befattning, att såsom lärare vid en teologisk fakultet der föredraga dogmatik för sin del icke hafva någon betänklighet att biträda det framlagda förslaget. Och vid alla dessa tillfällen är det tillika af dessa målsmän för den svenska kyrkan tydligt uttaladt, att den ifrågasatta förändringen icke på något sätt kan antagas vara någon förändring i kyrkans grundvalar, någon för-

ändring i de läror, hvilka hädanefter som hittills kunna anses motsvara den rena evangeliska läran. 1873 års komité angifver uttryckligen såsom motiv till ändrad lydelse af kap. 1 § 1 kyrkolagen att: »då den bestämning af svenska kyrkans bekännelse, som är gifven i kap. 1 § 1 af 1686 års kyrkolag, till *lydelsen* blifvit ändrad genom innehållet i § 2 i gällande regeringsform, så» etc., hvarigenom denna komité tillräckligt tydligt betonat, att det icke var något annat än en redaktionsförändring som ifrågasattes.

Nu har en föregående talare sagt, att det icke förefinnes något behof af en sådan förändring. Men ser jag frågan från statens, från samhällets synpunkt, måste jag påstå, att så framt denna förändring icke kan uppvisas från kyrklig synpunkt medföra sådana vådor, att samhällets synpunkt i detta fall kan och bör stå tillbaka, måste det vara en åtgärd värd att företaga, att bringa till öfverensstämmelse kyrkolagens stadgande i detta hänseende och det stadgande, som regeringsformen innehåller. Ty det kan icke, om jag ser saken från rättslig synpunkt, vara annat än högst olämpligt och förenadt med olägenheter i praktiskt afseende, att jag såsom bestämning på den rena evangeliska läran har i den ena lagen ett stadgande, i den andra lagen ett annat. På dessa grunder synes mig från Riksdagens sida intet hinder böra förefinnas, utan bestämda skäl vara för handen att godkänna den föredragna kongl. propositionen. Gent emot den andra synpunkten, som af den näst siste talaren framhållits, eller den oro och det bekymmer, som den nu ifrågasatta lagförändringen skulle medföra, och de uttalanden, som vid prestmöten förekommit mot en sådan förändring, synes mig från Riksdagens sida kunna påpekas, att denna förändring dock har af ett långt öfvervägande antal domkapitel blifvit tillstyrkt. Och jag tror, att, till dess motsäsen bevisas, man är berättigad antaga att stiftsstyrelserna ej sakna förmåga att opartiskt och rätt bedöma, hvad i detta afseende kan från kyrkans synpunkt vara tillräckligt eller icke. Handlingarna i saken lemna uppgift, att denna lagändring sista gången tillstyrktes utaf 12 af rikets konsistorier. Slutligen synes mig, som om man äfven såväl af den diskussion, som här i dag redan blifvit förd, som ock af den reservation, som förslaget förnämste motståndare afgifvit vid ärendets föregående behandling vore berättigad att hemta ett skäl för lämpligheten af den nu ifrågavarande lagändringen. Under diskussionen har af de talare, som ansett sig icke kunna biträda den kongl. propositionen, flere gånger användts icke ordet symbola, utan bi-symbola, efter-symbola o. d. Redan detta synes mig betecknande, att de talare, som motsatt sig den lydelse af paragrafen, som Kongl. Maj:tt föreslagit, anse sig ej kunna angifva de skrifter, mot hvilkas uteslutande anmärkning framstälts, med det enda rätta namn, de borde hafva, om de skulle kunna förekomma i denna paragraf, nemligen: symbola. Böra de vara symbola, böra de upptagas i definitionen på svenska kyrkans lära. Annars böra de ej förekomma der. Och i den af herr Billing afgifna reservationen säger han, att om uppgiften ej vore någon annan än den att vara den lag, efter hvilken en församlingslärare skulle dömas vid åtal för villfarande lära, så vore betänkligheten, praktiskt sedt, ej synnerligen stor, enär den tid säkerligen är

Förslag till lag ang ändrad lydelse af kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

förbi och aldrig torde komma tillbaka eller ens böra önskas tillbaka, då någon kunde blifva dömd för villfarande lära i det fall, att hans förkunnelse kunde visas icke strida mot augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut, äfven om den ej öfverensstämde med någon utsaga i de senare lutherska bekännelseskrifterna. Nu förefaller det, enligt min åsigt, från samhällets, från kyrkorättslig synpunkt alldeles klart, att, om det förhåller sig så, som reservanten uppgifvit, kunna ej dessa skrifter omtalas i den paragraf, som skall definiera den svenska kyrkans bekännelse. Ty skall definitionen från kyrkorättslig synpunkt ega någon betydelse, måste det vara den, att den kyrkans lärare, som i sin lära (j öfverensstämmer med den bekännelse, som definierats såsom svenska kyrkans, har begått ett tjenstefel, i det han ej förkunnat den rena evangeliska läran, såsom den svenska kyrkan fattar detta begrepp, men då är det också angeläget att i denna definition ej upptaga något annat än det, hvarom man kan uttala, att den lärare, som afviker derifrån, han sviker den honom åliggande förpligtelsen, han gör sig skyldig till tjenstefel. Detta har reservanten ej vågat påstå, och under sådant förhållande förefaller det mig uppenbart, att, äfven om han och de med honom liktänkande önska något uttalande om dessa bekännelseskrifter, ett sådant uttalande bör ske på ett annat ställe och i en annan form än såsom tillägg till § 1 i kyrkolagen.

Det betraktelsesätt, som sålunda framhållits, synes mig mana der-till, att kammaren lemnar sitt bifall till den kongl. propositionen. Detta bifall lemnas då från statens sida. Jag kan icke se, att deraf föranledes något uppskof eller försakas något hinder för kyrkomötet att formulera denna paragraf på annat sätt, om kyrkomötet anser, att från kyrklig synpunkt paragrafen ovilkorligen måste hafva en annan lydelse. Ty det är ju gifvet, att om riksdagen antager detta förslag, blir kyrkomötets åtgärd, derest dess uppfattning är en annan, att det antager ett annorlunda formuleradt innehåll af § 1, hvarefter den nu af Riksdagen antagna lagen är förfallen. Och Kongl. Maj:t kommer nog att till nästa Riksdag framlägga förslag till lydelse af ifrå-gavarande paragraf i öfverensstämmelse med den önskan, svenska kyrko-mötet i denna fråga uttalat.

Jag tillägger slutligen, att den omständighet, hvilken åberopats såsom ett skäl emot antagande af Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen, att en lärobok i fråga om barnaundervisningen deri ej skulle vidare såsom symbolisk bok upptagas, synes mig omöjligen kunna föranleda den påföljd, som af en föregående talare — om jag förstod honom rätt — antyddes, nemligen att derpå skulle bero, huru vida Luthers katekes skulle användas vid undervisningen eller ej. Det synes mig, att, hvilken lydelse man gifver nu ifrå-gavarande paragraf, läroboken framdeles liksom hittills kan i den svenska kyrkan användas. Jag slutar således med att vördsamt yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Fehrman: Det är mig obehagligt att nödgas uppträda mot en kongl. proposition, ty att stå i oppositionens led är något, som jag visst icke vill, der icke högsta nödfall drifver. Ett sådant

föreligger här. Jag kan icke se, att den nu föreslagna kyrkolagsförändringen är nödvändig. Det anföres såsom skäl, att kyrkolagen i den nu ifrågavarande paragrafen ej står i öfverensstämmelse med 2 § i regeringsformen. Att en olikhet mellan dessa paragrafer fins är uppenbart, men jag kan ej inse, att denna olikhet i sig innesluter någon slags motsägelse. En hvar vet, att frågan år 1809 gälde icke att gifva svenska kyrkan en bekännelse eller företaga någon ändring i hennes bekännelse, utan det gälde att skänka staten en grundlag; och denna grundlag skall, såsom den sjelf gifver till känna, förstås endast efter sin ordalydelse, och ordalydelsen är den, att Konungen skall vara af den rena evangeliska läran, sådan den o. s. v. Innebörden af detta stadgande är, efter allt hvad jag kan förstå, den, att den svenska staten genom sin konung såsom kyrkans summus episcopus skänker sitt skydd åt en kyrka, som står på augsburgiska bekännelsens grundval. Fattar man det så, kan jag ej se, att det fins ens en skymt af motsägelse i det förhållande, att den svenska kyrkan, den på augsburgiska bekännelsens grund stående svenska statskyrkan, i sin speciella kyrkolag närmare preciserar sin bekännelseståndpunkt, närmare än hvad som skett i statens ifrågavarande grundlag. Då jag således icke kan finna, att det är någon motsägelse — om också en olikhet, dock icke någon motsägelse — mellan regeringsformen och kyrkolagen, kan jag icke se, att kyrkolagen behöfver ändras för en sådan motsägelses skull, som icke finnes. Men om kyrkolagen icke behöfver ändras för regeringsformens skull, efter som ingen motsägelse fins, bör den efter mitt förmenande icke heller ändras för sin egen skull. Då den svensk-lutherska kyrkan tillkämpat sig under historiens lopp det trosmedvetande, som den uttalat i sina bekännelser, som finnas uppräknade i nu gällande kyrkolags 1 kap. 1 §, bör man icke af den svenska kyrkan begära, att hon skall uppgifva hvarken en eller flere af ifrågavarande bekännelseskrifter. Det vore att begära, att hon skulle förneka sig sjelf och gå tillbaka i stället för framåt! Och jag finner en särskild betänklighet mot att vara med om den nu ifrågavarande förändringen. Ibland de till utmönstring nu föreslagna bekännelseskrifterna är nemligen Luthers lilla katekes en. Denna är den enda af den svensk-lutherska kyrkans bekännelseskrifter, som ligger på menige mans läppar. den enda, som menige man egentligen känner till. Skall nu svenska kyrkan förklara, att Luthers lilla katekes ej längre är någon hennes bekännelseskrift, så gifver hon åtminstone sken af att hon ej längre finner sin evangelisk-lutherska tro uttalad i den lutherska katekesen. När då folket blir undervisadt i denna Luthers lilla katekes, vet folket icke längre, om det kan lita på, huru vida den undervisning, det får ur katekesen, är en verkligt luthersk undervisning eller ej. Jag är alldeles öfvertygad om, att, såsom också framhållits af föregående talare, det skall komma att vålla ett mycket stort bekymmer och stor oro i vidsträckt krets af vårt svenska folk, och jag vågar säga i de kretsar af folket, hvilka ingalunda äro att räkna såsom de sämsta. Jag skulle anse mig hafva svikit min pligt mot den kyrka, hvilkens tjänare jag är, mot den kyrka, hvilken jag har kär, om jag försummade att vid ett sådant tillfälle som detta inlägga min gensaga mot ett beslut af nu ifråga-

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.

(Forts.)

varande beskaffenhet, hvilket efter min lifligaste öfvertygelse är egnadt att i väsentlig mån försvaga den svensk-lutherska kyrkans kraft och derigenom också försvaga vårt folks kraft. Ty det är visst och sant, att vårt folk behöfver ej minst nu i sin midt en kyrka i full, oförsvagad kraft. En sådan kyrka i full, oförsvagad kraft skulle också åt vårt folk skänka en kraft, som det i detta brytningens tidehvarf ej har råd att undvara. Jag kan för min del ej af något som helst opportunitetsskäl gifva efter något af hvad kyrkan tillkämpat sig såsom trosmedvetande och som hon gifvit uttryck i sin bekännelse. Jag finner det för min ringa del — ty jag vet väl, att jag är en obetydlig person och att mitt ord ej har någon betydelse i kammaren — vara min pligt att göra det lilla och obetydliga jag kan för att motstå ett sådant beslut, som enligt min åsigt skulle blifva ödesdigert både för vår svenska kyrka och för vårt svenska folk. Att hon nu har dessa bekännelseskrifter just såsom bekännelseskrifter uttalade och fastslagna i sin gällande kyrkolag, är utan all fråga, är ej ens ifrågasatt. Då kan jag icke, såsom sagdt, af något opportunitetsskäl vara med om att skänka bort något af hvad kyrkan så har tillkämpat sig och uttalat såsom sitt trosmedvetande, och det därför att i troheten ligger, efter min uppfattning, den enda lifsmöjligheten för vår svenska kyrka, den trohet, som består deri, att hon håller hvad hon har, att hon håller det så, att hon icke uppgifver det efter någon påtryckning från den allmänna tidsandan eller den allmänna opinionen. Att hon håller det hon har, deri ligger för henne den enda lifsmöjligheten. Endast under förutsättning, att hon behåller hvad hon har, är det för henne möjligt att gå en väg, som för henne och kanske äfven för vårt svenska folk blir en väg, icke till död och till undergång utan till lif och utveckling.

Jag hade tänkt yrka återremiss till utskottet, men sedan jag hört herr biskop Billings önskan om uppskof, hvilket väl i detta fall är liktydigt med afslag, hvarom sedermera äfven yrkande blifvit af en annan talare fram-täldt, anhåller jag vördsamt att få förena mig om yrkandet på afslag.

Friherre Barnekow: Här har uttalats den åsigten, att denna lagändring skulle i viss mån endast vara en redaktionsförändring; men mine herrar, den innebär väl något mera. Om jag läser upp den nya paragrafen, sådan den är föreslagen, lyder den sålunda »Svenska kyrkans lära är den rena evangeliska, sådan den, grundad i Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets skrifter, genom den oförändrade augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är». Men enligt den gamla lydelsen tillkommer ett tillägg: »samt uti hela s. k. Libro concordiae förklarad». Hvilka skrifter innehållas i Liber concordiae? Om jag ej missminner mig, så är det den augsburgiska bekännelsens försvar eller apologi, schmalkaldiska artiklarna, Luthers katekeser och konkordieformeln. Af dessa äro alla med undantag af Luthers katekes mer eller mindre förklaringar af augsburgiska bekännelsen. De tillkommo därför att strid uppstod, huru den skulle tolkas. Om än en del af dessa skrifter på grund häraf skulle kunna hänföras till denna paragraf, har jag dock svårt att fatta, att Luthers lilla och stora

katekes skulle kunna dit hänföras. Hvad blir då följden, om jag antager paragrafen? Jo, att Luthers lilla och stora katekes utgår såsom symbolisk bok. Och det har väl ock, om man läser motionen, varit motionärens mening. Är då katekesen en bekännelseskraft? Nej, mine herrar, jag vågar påstå, att den ej är det, oakadt en kyrkans man nyss sagt, att den är så. Luthers katekes tillkom, såsom en föregående talare sagt, därför att Luther fann en sådan okunnighet såväl bland folket som lärarne, att han blef bedröfvad, och det var då han skref sin katekes. Om jag ej misstager mig, tillkom den året före augsburgiska bekännelsen. Följaktligen kan den aldrig vara någon bekännelseskraft eller förklaring af augsburgiska bekännelsen. Vi veta, att denna tillkom därför att lutherska kyrkan uppmanades att skriva sin bekännelse; men katekesen tillkom såsom en lärobok, och såsom sådan bör den betraktas, men ej såsom en symbolisk bok. Om den blir såsom sådan borttagen, kan lika väl undervisningen i skolan fortsättas efter den.

Nu hoppas jag, att herrarne och särskildt kyrkans män ej stöta sig på hvad jag kommer att säga. Jag tror verkligen, att man sätter Luthers katekes väl högt. Jag har hört personer kalla den för lekmannens bibel. Ja, man har nära nog med den velat undantränga bibeln. Vi hafva väl alla i vår barndom fått lära katekesen, och jag är öfvertygad att i denna kammare kanske finnes många som fält tårar för den boken. Ja! Man kände den bättre än bibeln. Sedan jag mera börjat läsa bibeln, har jag funnit så mycken tillfredsställelse och nöje deraf, att jag bra mycket hellre läser den än alla förklaringar deröfver, som tillkommit. Och när jag läser bibeln, kan jag möjligen förstå den, men när jag läser de schmalkaldiska artiklarne förstår jag dem mindre.

Jag skall förena mig med herr Billing deri, att i en så vigtig fråga som denna, bör väl kyrkomötet egentligen yttra sig först. Jag tror, att det är närmast dertill, och jag tror, att det fins möjligen flera här i denna kammare, som ej vilja borttaga de omnämnda skrifterna, innan de hört den suktoritet, som har att främt yttra sig öfver dem, nemligen kyrkomötet. Jag är således ej mot ett uppskof. När jag sålunda förenar mig med herr Billing deri, att jag vill uppskjuta frågan tills kyrkomötet först fått behandla densamma, vill jag endast omnämna, att jag varit ledamot af kyrkomötet, men kommer sannolikt aldrig mer dit, emedan jag tror, att mina åsichter på det religiösa området äro alldeles för fria för att der kunna vinna gehör. Men vill jag därför här nämna några ord om svenska kyrkan. Här har sagts, att det nu är en stormens tid och att det fins så många som anfalla svenska kyrkan, Och sekterna rasa omkring henne, säga kyrkans män, hvarför vi måste hålla fast vid vår bekännelse, om ej kyrkan skall blifva nedergjord och förkrossad. Till dem vill jag säga: Akten på tidens tecken! Här pågår en reformation bland folket, som är utledset på dogmer, på strider och trätor på det kyrkliga området. Folket vill höra frid, höra att evangelium är ett gladt, ljusligt budskap. Det ställes mer kraf på att religionen är ett lif än en lära. Hållen gerna på bekännelsen, men varen ej ofördragsamma eller hårdt dömande om andra. Ty, mine herrar, om jag känner mig

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

*Förslag till
lag ang. ändrad
lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.*

(Forts.)

dragen till en person, som i likhet med mig älskar sin Frälsare, kunna vi komma tillsammans för att samtala eller för att tillsammans böja knå till bön, utan att vi därför behöfva enas om den ena eller andra dogmen. Det är de många olika bekännelseskriterierna som förorsakat så mycket kif och strid kristna emellan.

Ja, mine herrar, det skulle finnas mycket att säga på detta område, och jag kan ej neka, att det är ett område, der jag gerna talar, men jag vill ej trötta kammaren med för mycket tal. Jag står på den ståndpunkt, att jag gerna vill minska på bekännelseskriteriernas antal men vill att kyrkomötet först skall taga initiativ i frågan, och då jag ej kan komma dit på annat sätt än genom att yrka afslag, förenar jag mig med dem, som yrka rent afslag å utskottets förslag,

Herr Säve: Jag känner mig mycket besvärad af att yttra mig omedelbart efter de senaste ärade talarne, särskildt efter de högt förtjente kyrkans män, som nyss med sådan styrka och värme uttalat sig mot den föreliggande propositionen. Men då jag begär ordet, gör äfven jag det liksom desse på grund af känslan af min pligt, emedan jag ej anser det vara rätt, att jag iakttager tystnad i riksförsamlingen under en debatt öfver denna fråga, då jag förut såsom ledamot af ett domkapitel haft att på embetes vägnar yttra mig öfver henne. Det domkapitel jag tillhör, eller Karlstads, har uttalat sig för den ifrågasatta kyrkolagsförändringen liksom så många andra af rikets domkapitel, och jag har instämt deri. Jag vill emellertid ej vid detta tillfälle inlåta mig på några teologiska spörsmål, emedan jag ej anser riksdagens plenisalar vara den lämpligaste diskussionslokalen för sådana; jag vill ej heller upprepa de skäl för bifall till den kongl. propositionen, som synas mig med all styrka hafva blifvit framställda i kyrkolagskommitténs betänkande, och jag vill allra minst tillåta mig något omdöme om de motiv, som framkallat den motion, hvilken närmast har föranlett 1889 års riksdagsskrifvelse och den föreliggande kongl. propositionen. Men jag anser mig böra framhålla den synpunkt, som för mig varit den bestämmande, den nemligen, att jag ej varit i stånd att fatta, att meningen med kap. 1 § 1 kyrkolagen bör vara någon annan än den, att klart och tydligt uttala sjelfva grundtypen för vår lära, och att den närmare utvecklingen af samma kyrkolära i alla dess enskilda detaljer icke bör angifvas i en kyrkolag utan öfverlemnas åt den teologiska vetenskapen — och såsom stöd för denna mening har jag en god auktoritet i ett uttalande i frågan af en af svenska kyrkans biskopar, hvilket kyrkolagskommittén i sitt betänkande citerat.

Nu är spörsmålet för mig detta: är i den redaktion, som kyrkolagskommittén framställt och Kongl. Maj:t upptagit, vår kyrkas grundtyp klart och tydligt preciserad? Jag tror, att så faktiskt är förhållandet. »Svenska kyrkans lära är», heter det, »den rena evangeliska, sådan den, grundad i Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets skrifter, genom den oförändrade augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är». Genomläser man Upsala mötes beslut, så blir man ytterligare hänvisad till en ny symbolisk skrift, nemligen 1572 års kyrkoordning, om hvilken en af

de senast uppträdande talarne, som sjelf varit ledamot af kyrkolagskomitén, i sin reservation mot samma komités utlåtande har yttrat att den lika bestämdt som de schmalkaldiska artiklarna har uttalat sig mot katolicismen och som konkordieformeln mot den reformerta kyrkan, låt vara nu, att dess uttalande ej är lika fullständigt och lika utförligt motiveradt som de nyssnämnda bekännelseskrifternas. För öfrigt tillåter jag mig göra den frågan, huru vida det kan vara riktigt, om man vill stadga en bestämmelse om huru vår kyrkolära skall tänkas utvecklade, att för all tid fastslå sjelfva ordalydelsen i alla de skrifter, som finnas sammanförda i konkordieboken. Jag tror, att teologien, likasom andra vetenskaper, är underkastad utvecklingens lag, ty den teologiska forskningen måste gå framåt äfven den, det kan ej hjälpas, och en teolog i våra dagar kan måhända vara väl berättigad att få i en och annan detalj hafva en annan mening, än den, som uttalades af kyrkoreformatörerna på 1500-talet.

Det yttrades nyes, att vi i dessa dagar hafva att fira en märkvärdig högtid, nemligen minnet af Upsala mötes beslut för 300 år sedan, och det erinrades om det olämpliga att vid detta tillfälle taga bort de viktiga utanverken kring augustana såsom vår bekännelses hufvudfästning. Jag respekterar den ärade talarens uppfattning, men jag kunde, då jag hörde hans yttrande, ej afhålla mig från den tanken, att vi 1593 icke egde i Sverige någon konkordiebok med symbolisk betydelse. Aldrig torde svenska kyrkan varit så fast och stark som i det följande århundradet, det som låg emellan 1593 och 1686. Under detta århundrade egde icke konkordieboken hos oss symbolisk rang; det fick den först år 1686. Jag frågar: hafva renlärlighetens värn och fästen i vårt land varit starkare efter 1686 än tiden närmast före? Jag tror det icke.

Jag kan förstå, att många af våra prester skola vara angelägna att söka motarbeta en proposition sådan som den föreliggande, men hvad jag har svårt att förstå är, huru en reservation sådan som den, som här bifogats lagutskottets utlåtande, har kunnat framläggas af en vän till den gamla formuleringen af kyrkolagsparagrafen i fråga. De som vilja bibehålla apologien, de schmalkaldiska artiklarna och konkordieformeln såsom lagstadgade bekännelseskrifter — jag vill ej särskildt tala om katekeserna i detta sammanhang — äro angelägna om att åt dessa böcker vindicera samma symboliska rang som åt sjelfva augsburgiska bekännelsen. Men i herr Petterssons reservation till lagutskottets hemställan och i biskop Billings till kyrkolagskomiténs är det tydligen framhållet, att de nämnda skrifterna ej hafva samma symboliska egenskap som augsburgiska bekännelsen, utan att de såsom blott förklaringar af denna intaga en lägre och mera underordnad ställning. Jag undrar, om detta kommer att tillfredsställa de mest bekännelseetrogna af svenska kyrkans vänner. Uti en broschyr, som i dagarne utdelats bland kammarens ledamöter och som jag här håller i min hand, utgifven af en förening, som kallar sig »svenska kyrkans vänner», finnas uttalanden i detta ämne utaf framstående teologer. Genomläser man dessa — och de äro värda att läsas — finner man ganska grava anmärkningar just mot den nu föreliggande reserva-

*Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. i §
kyrkolagen.*
(Forts.)

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

tionen. Så framhåller t. ex. en berömd tysk teolog, att en och annan skulle kunna sätta i fråga, om icke herr Billings reservation involverar en om ock ringa relaxation eller förslappande af bekännelsens fasthet. En annan teolog har den åsigten, att om herr Billings reservation skulle blifva lagstadgad, så skulle bekännelseskifterna blifva räknade såsom goda läror och upplysande böcker, men att deras kyrkorättsliga giltighet dock vore uppgifven. Ja, mina herrar, det är nog antagligt, att dessa teologer hafva uttalat en åsigt, som många dela, och de af de ärade talarne, som nyss framhållit katekesens stora betydelse och på samma gång förordat reservationen, dem vill jag fråga, huru det skulle gå med katekesens ställning såsom symbolisk bok, om reservationen blefve lagstadgad.

Jag vill ej längre upptaga kammarens tid, utan beder jag blott att få såsom min åsigt uttala, att Riksdagen nu saknar skäl att frångå sitt år 1889 fattade beslut. Finnas bland oss tvekande, och många kunna vara tveksamma i ett sådant ämne, hafva dessa i allt fall den tryggheten, att kyrkomötet har vetorätt.

Jag tillstyrker bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Då denna fråga behandlades vid 1889 års riksdag i Första Kammaren, yttrade sig endast motionären, redaktören S. A. Hedlund, och den talare, som i dag den andre i ordningen hade ordet, hvilken sistnämnde talare icke framstälde något yrkande. Det torde vara skäl att, då kammaren nu genom Kongl. Maj:ts proposition blifvit i tillfälle att ånyo taga denna viktiga sak i öfvervägande, behandla densamma med något mera omsorg än hvad som då skedde. Jag har därför tillåtit mig begära att i all anspråkslöshet få yttra några ord. Jag behöfver icke försäkra kammaren, att jag dervid visserligen icke skall inlåta mig på några som helst teologiska funderingar eller yttra mig om huru bestämmelsen om svenska kyrkans lära rätteligen bör vara formulerad, jag skall endast och allenast betrakta frågan ur den synpunkten, huru en lekman klokast och försigtigast bör handla.

Härvid tillåter jag mig då först att fästa uppmärksamheten på att 1 § af nu gällande 1686 års kyrkolag innehåller, om man särskiljer dess olika beståndsdelar, tre särskilda moment, det första en bestämmelse och begränsning af hvad som förstås med svenska kyrkans lära, det andra ett ovillkorligt påbud, att alla den svenske konungens undersåtar skola tro och bekänna sig till denna lära, och det tredje är en föreskrift, att alla religionslärare och prester skola med ed bekänna sig dertill, då de tillträda något embete. Hvad den andra delen beträffar, så är densamma numera, sedan vi dess bättre, genom senare tillkomna lagar, i vårt land hafva fullständig religionsfrihet, alldeles upphäfd och gäller icke längre. Den tredje delen om edens afläggande är redan i väsentlig mån ändrad och kommer måhända, derest presten blifver afskaffad, att äfven blifva helt och hållet upphäfd. För att undanröjda giltigheten af dessa bestämmelser behöfves således ingalunda någon ny lagstiftningsåtgärd. I afseende på den första delen, nemligen angående bestämmelsen om hvad som menas med svenska kyrkans lära, bör ihågkommas, att då numera ingen tvingas

att bekänna sig till statskyrkans lära, då kyrkan ej af någon medborgare fordrar, att han skall uttryckligen aflägga någon annan bekännelse än den apostoliska, d. v. s. de tre trosartiklarna, och då slutligen svenska medborgare åtminstone i allmänhet i öfrigt ej inhämta sin kännedom om svenska kyrkans lära annorlunda än genom lärans muntliga och skriftliga undervisning, torde det med fog kunna sägas, att denna bestämmelse i kyrkolagen visserligen är af synnerligt stor vikt för hela det svenska folket, men att den egentligen omedelbart gäller endast för kyrkans tjenare och öfriga af staten antagna religionslärare. Fasthålles detta, hvilket är af stor vikt just i den föreliggande frågan, så finner man lätt, att här alldeles icke, såsom kanske mången föreställer sig, är det minsta fråga om religiös tolerans eller intolerans, reaktion eller framåtskridande mot tanke- och trosfrihetens sköna mål, hvilket vi, dess bättre, redan hunnit i vårt land. Men om det är för statsändamålets uppgift nödigt och dermed förenligt, att man måste hafva en statskyrka, så måste väl denna statskyrkas lära vara någorlunda bestämmd och begränsad. Staten tvingar ingen kyrkans tjenare att bekänna sig till denna lära, utan om han finner sitt samvete stå i strid dermed, så att han ej längre i enlighet med läran kan förkunna ordet, så står det honom fritt att lemna kyrkans tjenst och söka andra förvärf, och om sådana gäller hvad ett domkapitel en gång träffande yttrade, att kyrkan har föga gagn af sådana tjenare, hvilkas samveten ständigt stå i strid med deras pligt. Det har nyss blifvit erinradt om hvad som föreföll vid 1889 års riksdag. Då väcktes den af mig förut omnämnda motion, hvilken beledsagades af en vidlyftig motivering, hvaruti bland annat framhölls önskvärheten af att få bort den symboliska betydelsen af Luthers lilla katekes för att sedan slippa att använda den såsom lärobok i skolorna. D-t årets lagutskott inlät sig ej det ringaste på att granska denna motivering. Lagutskottet yttrade endast, att då 1809 års regeringsform i 2 § hade en annan formulering af bestämmelsen om bekännelsen än kyrkolagen, vore det önskvärdt att den sålunda befintliga »motsägelsen», såsom utskottet uttryckte sig, undanröjdes. Jag vågar antaga, på grund af hvad som förefallit vid nämnda riksdag och det som äfven i dag yttrats under öfverläggningen, att åtminstone många gifvo sina röster för bifall till det då af lagutskottet framställda förslaget, under den förutsättning att då ej var fråga om annat än en mer eller mindre betydelselös redaktionsförändring. Men om förhållandet var sådant, mine herrar, då tillåter jag mig påstå, att såväl lagutskottets ledamöter vid 1889 års riksdag som denna kammare i det fallet frånträdit den åsigt, som förut alltid varit och som jag hoppas alltid skall blifva bestämmande för Första Kammaren, den nämligen att man i fråga om lagstiftningsåtgärder bör handla betänksamt och icke besluta sig för andra än sådana, som äro verkligen nödiga och nyttiga. Jag kan ej finna, att en lagstiftningsåtgärd är nödig, då den icke åsyftar någonting annat än en betydelselös redaktionsförändring. Jag vågar också säga, att den ej kan vara nyttig, ty allt det besvär, alla dessa yttranden som måst afgifvas af domkapiteln, högsta domstolen m. fl. hade väl ej bort ifrågakomma, då man ej åsyftade någonting större än en enkel redaktionsförändring. Jag har ej varit i tillfälle att se och granska

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.

(Forts.)

Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrko'agen.
(Forts.)

domkapitlens i anledning af detta riksdagsbeslut afgifna utlåtanden, men på grund af hvad jag inhemtat af kyrkolagskomiténs betänkande och hvad som i öfrigt kommit till min kännedom, tror jag mig kunna med visshet antaga, att hufvudsakligen tre särskilda uppfattningar hafva inom domkapitlen gjort sig gällande. Den ena att här ej vore fraga om någonting annat än en redaktionsförändring, och det är ju naturligt, att de som hyste en sådan åsigt ej ville motsetta sig en af Riksdagen i sådan riktning uttalad önskan. Den andra uppfattningen är den, att genom bestämmelsen i 2 § regeringsformen kyrkolagens här ifrågavarande paragraf redan blifvit i sak ändrad. Om så är förhållandet, anser jag för min del, att också då är denna ifrågasatta lagsstiftningsåtgärd alldeles obehöflig. Den som vill taga i handen var nu gällande borgerliga lag skall der kunna påträffa — jag har ej räknat dem, men der äro flera tiotal paragrafer, som i vissa delar blifvit ändrade eller modifierade men ändå kvarstå i lagen och gälla i de delar, som ej blifvit ändrade; och det finnes icke något skäl, hvarför ej förhållandet skulle kunna vara detsamma med den ifrågavarande paragrafen. Man har visserligen sagt, att det numera icke är en enskild motion, som gifvit anledning till de ifrågasatta ändringarna, men jag vågar hålla före, att om ej en enskild motion framkommit och Riksdagen i anledning deraf fattat sitt beslut, hade ej Kongl. Maj:t nu, då han ej förut funnit skäl dertill under de 80 år, som förflutit sedan 1809 års regeringsform antogs, funnit frågan vara af den vigt, att han gjort den till särskildt föremål för Riksdagens prövning. Jag hemtar äfven stöd för denna åsigt derutinnan, att enligt 20 § uti instruktionen för Riksdagens justitieombudsman denne har sig ålagdt, om han finner någon lag ej stå i full öfverensstämmelse med grundlagarne, att vidtaga åtgärder för att få rättelse. Någon sådan åtgärd har under hela denna långa tid, mig veterligt, aldrig varit ifrågasatt.

Den tredje uppfattningen är den, att den ifrågavarande paragrafen i en del, som nu kan anses vara gällande, ingalunda blifvit upphäfd genom regeringsformen och att den ej heller bör i sakens nuvarande skick ändras. I den första delen, eller att paragrafen ännu icke är upphäfd, anser jag mig böra instämma. Regeringsformens 2 § är hemtad från föregående äldre grundlagar, under hvilkas giltighetstid det icke var ifrågasatt att kyrkolagen blifvit ändrad. Denna regeringsform säger, så-om herrarna veta, ingenstädes att 1 § i kyrkolagen blifvit ändrad. När så är förhållandet, måste det, för att det skall kunna anses att paragrafen blifvit på något sätt ändrad eller upphäfd, visas att kyrkolagen står i bestämd strid med regeringsformen och icke kan gälla tillsammans med den. Skilnaden mellan dessa båda paragrafer är, såsom vi alla veta, den att regeringsformen innehåller att Konungen skall bekänna sig till den rena evangeliska läran, sådan den uti den oföran rade augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är. Kyrkolagen innehåller detsamma men med tillägg »sådan den är förklarad i konkordieboken». Denna konkordiebok innehåller en sammanfattning af alla den lutherska kyrkans bekännels skrifter och innehåller alla de tre för hela den kristna kyrkan gemensamma s. k. symbola, augsburgiska bekännelsen, apologeten, Luthers lilla och stora katekes, schmalkaldiska artiklarna

samt formula concordiæ. Hvad Luthers lilla och stora katekes angår, kan det måhända vara sant, som en föregående talare yttrat, att dessa båda skrifter egentligen ej äro att anse såsom verkliga bekännelseskriter; men det må nu vara huru som helst, det borde väl ej vara för mycket vågadt, om en lekman anser sig kunna antaga, att Luthers egen katekes icke står i någon som helst strid mot den rena evangeliska läran, hvarmed vi ju mena den lutherska läran. I fråga om de öfriga skrifterna, apologien, schmalkaldiska artiklarna och konkordieformeln, skall jag naturligtvis icke våga mig på något sätt redogöra för förhållandet emellan dem och den augsburgiska bekännelsen, men det vet jag, att i inledningen till konkordieboken säges åtminstone 4 å 5 gånger med stor vidlyftlighet och omständlighet på det mest uttryckliga och eftertryckliga sätt, att hela denna konkordiebok blifvit sammanfattad och framlagd endast för att på det mest uttrycksfulla och omsorgsfulla sätt förklara och visa, att man fasthåller i allo vid den augsburgiska bekännelsen. Är det vid sådant förhållande någon i denna kammare, som vågar tilltro sig att säga, att konkordieboken står i sådan strid mot 1 § i kyrkolagen, att den icke kan gälla bredvid och såsom ett komplement till 2 § regeringsformen. Det låter sig ju mycket väl förena att, då man i regeringsformen föreskrifver, hvad Konungen och hans rådgifvare skola tro och bekänna, man der bött nämner de egentliga fundamentalskrifterna, men att man i denna paragraf, som handlar om huru det gudomliga ordets förkunnare skola utlägga detta ord, gifver bestämmelserna ett mera fylligt och begränsande uttryck. Om således på grund häraf 1 § i kyrkolagen hittills ej blifvit ändrad, då blir det ju här fråga om att vidtaga en verklig, i sak gående och ingalunda betydelselös ändring, och då hemställer jag, huruvida verkligen Första Kammarens ledamöter äro beredda att utan stöd af kyrkomötets auktoritet göra ett uttalande i denna fråga, och det vågar jag så mycket hellre betvifla, som — jag tror mig kunna säga det utan att stöta någon för hufvudet — det väl icke finnes synnerligen många i denna kammare, som sett eller läst alla dessa skrifter; och ändå skulle kammaren taga på sitt ansvar att utmönstra dem ur kyrkolagen

Slutligen förekommer en annan omständighet, på hvilken jag lägger synnerligen stor vikt. Om verkligen 1 § i kyrkolagen af den ena eller andra anledningen skulle behöfva ändras, vill det synas mig, som man borde affatta denna paragraf ungefär så, att «svenska kyrkans lära är bestämd i 2 § regeringsformen». Då hade man ej sagt någonting annat, än att beslutet fattades 1809, och vid detta beslut röra vi icke vidare. Men om svenska Riksdagen och Konungen enas om att utfärda en lag, som säger att svenska kyrkans lära är den eller den, och dervid uttryckligen åberopar augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut, då måste man väl förutsätta, att lagstiftaren ånyo granskat dessa tvenne 300 år gamla skrifter samt funnit dem i alla hänseenden motsvara nutidens anspråk på en bekännelseskrit. Jag håller före, att det vore klokare att ej röra vid denna sak, och om man ej gör det, så handlar man just uti en mera frisinnad anda. Just då undviker man att, såsom en talare yttrat, gifva ny helgd åt århundraden gamla skrifter.

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

*Förslag till
lag ang. ändrad
lydelse af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.*

(Forts.)

Sammanfattar jag nu hvad jag i korthet tillåtit mig yttra, finner jag att, om den här föreliggande lagstiftningsfrågan åsyftar blott en betydelselös redaktionsförändring, så är den alldeles öfverflödigt; om den syftar på att gifva uttryck åt en redan för lång tid tillbaka beslutad ändring, då är den lika obehöflig, och om den syftar på att i ett mycket viktigt och grannliga ämne fatta ett nytt beslut, då anser jag att frågan icke är för kammaren tillräckligt utredd. På dessa skäl tillåter jag mig yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Larsson, Liss Olof: Då jag tillhör det utskott, som haft att behandla denna fråga i första hand, men jag icke varit i tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen af densamma, har jag ansett mig böra få i protokollet antecknadt, huru jag kommer att rösta i föreliggande fråga.

Jag vill för ingen del klandra regeringen, som kommit fram med detta förslag, sedan Riksdagen i skrifvelse 1889 anmält en sådan åstundan. Men jag vill icke heller tillmäta någon afgörande vikt vid det beslut, som anmäldes i berörda skrifvelse från Riksdagen. Jag har för länge varit med i Riksdagen och för många gånger erfarit, hurusom man fattar sådana beslut och tillgriper den utvägen att skriva till Kongl. Maj:t i en fråga, der man icke riktigt vet, hvad man vill. En del tycker, att det är icke värdt att bråka med saken, när den i alla fall kommer under Kongl. Maj:ts pröfning, som nog tager den i noggrant öfvervägande, och då är det icke fara för att det blir något brådstörtadt eller oklokt beslut. Men så kommer regeringen att behandla frågan och anser sig böra framlägga ett förslag, då Riksdagen begärt det, och så kommer frågan åter till Riksdagen. Der reosonerar man sålunda: eftersom vi begärt det, så kunna vi icke rimligtvis afslå det, och så står man der och får taga ett förslag, som man icke tänkt på, när man skref till Kongl. Maj:t. Man måste taga det därför, att man besvarat Kongl. Maj:t. Jag skulle kunna uppräknat många fall, der så har varit händelsen, och dit räknar jag äfven det fall, som nu föreligger. Det var nemligen så, att när frågan förra gången behandlades, tror jag icke, att det fans något verkligt behof, som var känt inom Riksdagen, af en sådan förändring, som den nu föreslagna. Men man lät saken gå till Kongl. Maj:t och tänkte: Kongl. Maj:t hör väl kyrkomötet, och så får man väl höra, hvad detta kommer att säga. Då få också vi, som icke äro hemma i dessa frågor, ett stöd för huru vi skola handla i frågan, om den återkommer från Kongl. Maj:t. Nu har frågan kommit till Riksdagen utan att förslaget varit åtföljdt af ett uttalande just från den auktoritet, som det hade varit önskligt först fått yttra sig, innan man kommit åter till riksdagen med frågan, jag menar nemligen kyrkomötet.

Man säger här visserligen, att den lagförändring, hvarom nu är fråga, icke utgör någon förändring i den lag, som nu är gällande, eller uti kyrkolärans grundvalar. De äro desamma, säger man, deri är icke någon förändring gjord. Ja, men om det icke är någon förändring, hvad skall då hela förslaget tjena till? Skall man blott därför, att det är ett nytt förslag, som framkommer, bifalla förslaget

för nöjet att få göra något, som får utseendet af förändring, men icke innebär någon förändring. Lagutskottets ärade ordförande uppgaf, att det icke innebär någon som helst ändring i den lag, vi redan hafva. Jag vill för min del, när det är fråga om en lagförändring, vara öfvertygad om, icke endast att den icke är skadlig, utan äfven om att den lag, man antager, skall vara bättre än den, man skall förkasta eller förändra. Det är icke nog att man säger, att den blir lika som den förra lagen, eller att det icke kan vara någon fara att göra en förändring. Jag är icke nöjd dermed, jag vill vara öfvertygad om att den lag, man vill hafva genomförd, skall vara af behofvet påkallad, skall vara bättre än den lag, man förut eger.

Här har ingen påstått, att den lag, som föreligger, skulle blifva bättre än den, man har förut, den skulle blifva i öfverensstämmelse med regeringsformen och de ordalag, som der användas, men, så vidt jag vet, har icke någon som helst olägenhet vållats af den olikhet, som varit rådande i sjelfva ordalagen. Jag har icke hört någon uppgifva, att i sak förefinnes någon som helst olikhet.

Man har talat om oro och bekymmer öfver det nya förslaget. Ja, jag känner icke så mycket till, huruvida det råder oro och bekymmer öfver detta, men jag känner ännu mindre till någon oro och bekymmer öfver lagen, sådan den är, och till dess jag får höra något sådant, och att ett verkligt behof af lagförändring förefinnes, så synes det mig bättre att stå fast vid den gamla lagen. Det är ock derföre som jag för min del, om jag varit närvarande vid frågans behandling inom utskottet, skulle slutit mig till den meningen, att man icke borde bifalla det föreliggande, af Kongl. Maj:t framställda förslaget.

Jag hade tänkt att uttala mig något vidlyftigare i frågan, men här hafva redan så många uttalat sig, som kunnat göra det mycket bättre, än hvad jag skulle kunna göra, att jag icke skall besvara kammaren med något längre yttrande. Jag vill blott hopsummera hvad jag sagt: ingen har påstått, att den lag, som nu är i fråga, förändrar den lag, man redan har, och då så icke är, tycker jag, att det är bättre att bibehålla den man har, till dess man kan visa, att den nya lagen är bättre, än den man skall gå att förändra.

På dessa skäl förenar jag mig i det yrkande, som först framställdes af herr Lithander.

Herr Claëson: Då lagutskottets betänkande i en så vigtig fråga som den nu föreliggande rönt så stark motsägelse, som här skett, synes mig ordningen fordra, att åtminstone någon af dem, hvilka inom utskottet biträdt dess mening, yttrar sig i frågan, äfven om han känner sig hafva föga att tillägga till hvad som redan sagts.

De skäl, som lagutskottets ordförande anført till stöd för utskottets betänkande, synas mig vara så fullgiltiga och uttömmande, att jag icke behöfver dertill mycket tillägga. Det har sagts, att genom detta förslag bringas den ifrågavarande paragrafen i kyrkolagen i öfverensstämmelse med regeringsformen. Jag tror deremot icke, att det är särskildt påpekadt, att genom denna förändring paragrafen bringas i fullkomlig öfverensstämmelse jemväl med det formulär

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

till prested, som finnes intaget i kyrkolagen, så att i 1 § läran definieras ordagrant lika som i 22 kap. 2 § i edsformuläret. Jag tror att det är en öfverensstämmelse, som äfven är värd att beakta. Det är visserligen sant, att redan i afton skall företagas frågan om denna eds borttagande, men det är icke fråga om dess fullständiga borttagande utan om dess ersättande med ett löfte, och jag antager, att i löftet ordalagen väsentligen komma att bibehållas, så att den nämnda öfverensstämmelsen ändock icke saknar all vigt.

Det anfördes af en talare på skaraborgsbänken, att det varit obetänksamt af kammaren att 1889 besluta för sin del en sådan lagförändring, som Kongl. Maj:t nu föreslår. Jag lemnar derhän, huruvida det var obetänksamt. Det är sant, att det kan så betraktas med afseende derpå, att annan utredning då ej förelåg än den, som åstadkommits i lagutskottet och under diskussionen i kamrarna. Men nu är frågan i ett helt annat läge, och om beslutet var obetänksamt då, så behöfver det icke vara det nu. Sedan dess har Kongl. Maj:t hört alla domkapitel i riket, och de flesta hafva icke haft något att erinra mot den ifrågasatta förändringen. Kongl. Maj:t har äfven hört högsta domstolen, och den har enstämmigt tillstyrkt bifall till förändringen. Jag tror, att detta ställer frågan i en helt annan dager, och att varningen att våga oss på hvad som icke är tillräckligt granskadt, nu saknar udd.

En sak anser jag mig särskildt böra framhålla. Det är sagdt, att vi hafva icke mera brådtom, än att vi kunna vänta ett år; vi kunna afslå förslaget nu och låta kyrkomötet först besluta i frågan. När regeringsformen säger, att Konung och Riksdag skola besluta ändringar i kyrkolag och kyrkomötets samtycke inhemtas, så synes mig häraf följa, att, om Kongl. Maj:t föreslagit en ändring i kyrkolag och Riksdagen förkastat förslaget, så kan icke Kongl. Maj:t ingå till kyrkomötet med förfrågan, huruvida kyrkomötet vill godkänna detta af Riksdagen förkastade förslag. Då blir följden, att antingen får kyrkomötet eller Riksdagen taga nytt initiativ i frågan, eller ock förblir det vid det gamla.

I sak vagar jag mig mycket litet in på frågan. Det har sagts, att, om icke det af herr Billing föreslagna tillägget till paragrafen antages, skulle Luthers lilla katekes icke vidare komma att läsas. Så vidt jag förstår, kommer den lilla katekesen, och den stora katekesen äfven, att läsas så länge som vederbörande anse dem vara den rätta och lämpliga läroboken i kristendoms-kunskap, till bruk i högre och lägre skolor, och de komma icke att läsas längre eller kortare tid, vare sig detta tillägg antages eller ej.

På dessa grunder yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Ganska förvissad är jag derom, att herrarne skola hålla mig räkning för att jag icke inlåter mig på den föreliggande frågans teologiska innebörd, ehuru jag dertill har så många anledningar, då jag till och med blifvit rent personligen anfallen på ett mycket ömtåligt område, när man sagt, att icke ens min reservation skulle vara tillräckligt bekännelsefast. Jag skall icke inlåta mig på dessa frågor, icke ens på den uppkastade frågan om skilna-

den emellan hufvudsymboler och bisymboler, utan jag skall inskränka mig till att, på samma gång jag tackar ordföranden i lagutskottet för hans framställning och erkänner, att jag icke tror, att för det framställda förslaget kunnat lemnas någon bättre bevisning än den han lemnat, bedja att få bemöta något af hvad han sade.

Hans yttrande gick först ut på att bevisa, att Riksdagen skulle vara fullt berättigad till att afgöra denna fråga före kyrkomötet, och han sade, att kyrkomötet är deraf alldeles oförhindradt att sedan fatta sitt beslut. Det faller mig icke in att det ringaste bestrida någon af dessa hans två satser. Formellt sedt äro de odisputabla, men jag tror, att han också skall medgifva mig, att kyrkomötet, genom att Riksdagen nu besluter, sättes i en mera bunden ställning, än om kyrkomötet får undersöka frågan utan att hafva detta föregående beslut, och det så mycket mera, som det icke har undgått honom, att under Riksdagens förhandlingar angående kyrkomötet det har gång på gång blifvit påstådt, att kyrkomötet begagnat sin vetorätt på ett obehörigt sätt. Detta har blifvit påstådt, redan innan kyrkomötet i något enda fall begagnat sin vetorätt. Hvad skulle man då säga, om kyrkomötet verkligen begagnade sin vetorätt mot Riksdagens beslut? Jag tror, att lagutskottets ordförande skall medgifva, hvad jag sagt i denna punkt.

Vidare framhöll ordföranden i lagutskottet, att lagutskottet visst icke hade saknat den kyrkliga garanti vid framläggande af förslaget, som kunde öfvertyga, att det icke var synnerligen vådligt för den svenska kyrkan. Jag skall medgifva honom också detta, men jag skall dock bedja att dervid få göra ett litet tillägg till hvad han sade. Han sade, att då förslaget var föremål för domkapitlens uttalande, så tillstyrkte tolf domkapitel detsamma. Ja, det är riktigt i viss mån. Men först ber jag att få säga, att vid dessa tillstyrkanden voro på åtskilliga ställen fogade mycket kraftigt vägande reservationer. Det var det ena. Men det andra är det, att när nu domkapitlen sistå gången hade att yttra sig i frågan, då den hade kommit i ett nytt läge genom reservationen i kyrkolagskomitén, så stodo visserligen icke de tolf domkapitlen ense, utan då var det åtminstone fem domkapitel, som afstyrkte förslaget och tillstyrkte reservationen, och äfven i de domkapitel, der lagförslaget tillstyrktes, funnos reservationer. Detta tror jag icke kan tolkas på annat sätt, än att man måste medgifva, att frågan har kommit i ett annat läge nu, än den förut haft, hvilket ock kan medgifva att Första Kammaren, oaktadt den 1889 antog ifrågavarande lagförslag, nu, utan att göra sig skyldig till inkonsekvens, kan afslå detsamma. Frågan är realiter en annan nu. Och när den nu har blifvit förd in på ett annat område, som otvifvelaktigt är af teologiskt kyrklig natur, synes mig, som om en hvar måste medgifva att jag har rätt uti, att denna lagfråga, om den ock har äfven en rent juridisk, en rent statsrättslig sida, dock till sin väsentliga innebörd är en rent kyrklig fråga, och att det därför, och då kyrkomötet skall sammanträda i år, icke kan vara något oberättigadt, som man begär, när man begär, att Riksdagen, på sätt ske kan, uppskjuter sitt beslut i denna sak till nästa år. Och jag kan icke instämma i hvad den siste talaren yttrade derom, att Kongl. Maj:

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till
lag ang. ändrad lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.

(Forts.)

skulle, om Riksdagen nu afslog förslaget, vara förhindrad framlägga detsamma för kyrkomötet, så mycket mindre som både kyrkolagskomitén och reservanten i komitén sluta med en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t v lle förelägga kyrkomötet denna sak.

Det har sagts, att i kyrkolagen skall upptagas blott grundtypen för bekännelsen. Jag skulle hafva mycket att svara härpå, men jag ber nu blott att få hänvisa till en sak. Om fråga nu vore att för första gången formulera lagen, då kunde man kanske säga, att det vore nog att angifva denna allmänna grundtyp. Men en annan sak är att stryka ut hvad som i 200 år stått uppraget i lagen. Hvarför skall det strykas ut? Skall icke den konklusionen ligga mycket nära till hands, att man stryker ut det, derför att man ej längre vill vara med derom? Säkerligen är Första Kammaren icke med om att säga, att den ej vill vara med om hvad kyrkan bekänt i öfver 200 år. Då helt visst åtskilliga af denna kammares ledamöter i denna fråga stå tveksamma, så vådjar jag till alla dessa, om de, då det säger sig sjelf att de ej granskat den dogmatiska och teologiska sidan af saken ej skola vilja vara med om att afslå densamma. Af diskussionen synes, hvad som varit motivet till afslaget, nemligen att bereda den kyrkliga myndigheten tillfälle att först få granska saken. Jag vådjar till dessa tveksamma, och på det enträgnaste ber jag eder, mina herrar, att nu i qväll afslå det framlagda förslaget.

Herr Törneblad: Ingen kan i högre grad än jag instämma i hvad ett par talare här yttrat om vigten för Riksdagen att icke i onödan aflåta skrivelser. Jag har sjelf ej varit med vid 1889 års riksdag, är icke bunden af den skrivelse Riksdagen aflåtit. Jag anmärker endast, att det är ej alltid som Riksdagen är färdig att aflåta skrivelser på lagutskottets initiativ. Redan det att lagutskottet hade tillstyrkt, hvad Riksdagen 1889 antog, bevisar åtskilligt för att ifrågasvarande sak har trängt sig fram och att man erkänt, att ett behof fanns, som skulle afhjelpas. Men dermed må nu vara huru som helst — skrivelsen är aflåten, och den har föranlett icke blott en mycket noggrann utredning utan ock en på denna utredning stödd kongl. proposition, hvilken har tagit hänsyn till de af kyrkliga auktoriteter och på kyrkligt område gjorda äfven teologiskt dogmatiska utredningar. Och jag förnekar på det bestämdaste, att kyrkomötet är den enda auktoritet, som i det fallet kan vara med om utredningar. Det är den enda auktoritet, som i sin hand skall besluta å kyrkans vägnar, men i den beredande behandlingen finnas andra auktoriteter, som fullgöra sin plikt kanske lika väl som utskottet inom kyrkomötet eller detta sjelft. Och de handlingar, som blifvit oss lemnade, visa, att frågan blifvit grundligt behandlad. Huruvida är nu situationen i närvarande ögonblick? Skola vi afslå förslaget, derför att Kongl. Maj:t icke hört kyrkomötet? Jag har för hög tanke om kyrkomötet för att likställa detsamma med de auktoriteter, som skola höras, och för att tro, att det skall låta leda sig af fruktan för hvad en och annan säger om att det kommer med obehörigt veto. Somliga säga, att detta förslag innebär allenast en obetydlig redaktionsförändring; andra säga — eller åtminstone framgår det af deras framställning

— att det innebär en sakförändring. Är det en obetydlig redaktionsförändring, då, säger man, behöfs den icke. Ja, det kan ju hända. Men i närvarande ögonblick behöfs den kanske mer än annars. Just då man står tveksam inför frågan, om det är en obetydlig redaktionsförändring eller en sakförändring, just då — det visar redan denna diskussion — förefinnes ett verkligt behof att få klarhet härutinnan på ett eller annat sätt. Om det är en sådan sakförändring, som här har blifvit framkastadt, så är det påtagligt, att regeringsformen och kyrkolagen icke stå i öfverensstämmelse med hvarandra. Och oro och bekymmer kunna vållas af mycket, men icke minst deraf, att svenska kyrkans »summus episcopus» eller Sveriges konung kan, om den lära, som regeringsformen föreskrifver, är en annan än kyrkolagens lära, bekänna sig till en annan lära än den, svenska kyrkan påstås bekänna. Men redan presteden antyder alldeles påtagligt, att hvad regeringsformen uppgifver såsom svenska kyrkans lära blifvit inom kyrkan uppfattadt såsom dess bekännelse, och vid sådant förhållande är den s. k. nya lagen icke obehöflig, utan innehåller ett verkligt godt. Den är likväl icke ny, den finnes redan i regeringsformen. Men det är af vigt att svenska folket icke tror, att det förefinnes bristande öfverensstämmelse mellan kyrkolagen och regeringsformen. Denna, sak är af lika stor vigt som afseendet derpå, att den ifrågasatta ändringen gjorts till föremål för så mycket klander, såsom framkallande oro och bekymmer. Ty man må väl, för att fullfölja den af en föregående talare använda bilden, komma ihåg, att man icke för utanverken får glömma fästningen. Och om det nu inom fästningen så förhåller sig, att fästningens kommandant har fått sin lära angifven i regeringsformen, och besättningen sin i presteden, så är det sannerligen icke för mycket, om man nu säger, att Riksdagen bör framkomma med en förändring, som erkänner, att denna för kommandant och besättning gemensamma lära i sjelfva verket är en och samma som kyrkolagens, nemligen på sådant sätt, att den senare är utläggningen — den vetenskapliga och didaktiska af den förra.

Man har talat om katekesens betydelse. Ingen kan skatta den mer än jag. Jag delar ej den afvoghet, som ofta framträdt mot densamma såsom lärobok, och såsom sådan kan den bibehålla sig, äfven i fall förslaget antages. Men man bör ock veta, att en annan lärobok finnes, som blifvit satt i den svenska ungdomens händer, Norbecks dogmatik, i hvilken säges, att man genom regeringsformen återgått till den augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut. Denna sats har således i många år predikats för ungdomen i våra läroverk. Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr statsrådet Östergren: Jag skall anhålla att få rätta en oriktig uppgift, som lemnats — ofrivilligt naturligtvis — af den siste talaren och en föregående, nemligen herr Liss Olof Larsson. Båda uppgäfvo, att 1889 års Riksdag ingick till Kongl. Maj:t med en skrivelse, deri begärdes, att Kongl. Maj:t skulle låta utarbета ett förslag till ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen. Det var icke så. Utan 1889 års Riksdag antog för sin del en lag angående ändrad lydelse af

Förslag till lag ang. ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

Förslag till
lag ang. ändrad
lydelse
af 1 kap. 1 §
kyrkolagen.
(Forts)

paragrafen. Om kammaren nu på det yrkande, som här i afton gjorts, ändrar det beslut, Riksdagen fattade år 1889, och afslår den framlagda propositionen, så är frågan naturligtvis förfallen, och vid sådant förhållande anser jag mig icke kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att för nästa kyrkomöte framlägga samma förslag. Frågan kan väl ånyo upptagas; men för att bringa den till slut åtgår lång tid. Bifaller åter kammaren Kongl. Maj:ts proposition, går frågan till kyrkomötet, och detta har afgörandet i sin hand.

Herr Wieselgren: Jag är förekommen af herr justitieministern, då jag nemligen begärde ordet för att för kammaren påpeka, hurusom här fälda yttranden om en rörande detta lagförslag till Kongl. Maj:t aflåten skrifvelse vore beroende på ett förbiseende. Af lagutskottets betänkande inhemtas ock, att så är. Der står: »Sedan Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 12 mars 1889 tillkännagifvet, att den för sin del antagit en lag angående ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen» etc. Således: skrifvelsen begärde icke ett lagförslag, utan omtalade att Riksdagen för sin del *antagit* lagen. Då derför nyss en ärad talare på skaraborgsbänken frågade kammaren, om den verkliga vägade i förevarande fråga göra ett uttalande förr, än kyrkomötet uttalat sig, kan blott *ett* svar derå gifvas, det: att båda kamrarne verkligen hade den vågsamheten redan år 1889. Men nu kan med mera skäl frågas, om Riksdagen verkligen skulle våga att, sedan den så nyss antagit alldeles samma lag som den här föreslagna, förkasta densamma. Det, tyckes mig, skulle innebära en större vågsamhet, en större djerfhet af en lagstiftande församling än att stå fast vid hvad den en gång godkänt, ty jag ber att få eftertryckligen påpeka, att den kongl. propositionen framlägger ordagrant samma lag som den år 1889 af kammaren beslutade.

Äfven i det öfriga af herr justitieministerns anförande finner jag ingenting annat än hvad en hvar bort vänta. Har Riksdagen genom sitt beslut år 1889 föranledt Kongl. Maj:t att framlägga denna lag, men Riksdagen nu afslår densamma, så vågar jag fråga: hvad i all världen skulle Kongl. Maj:t hafva för anledning att gå vidare med lagen, att gå till kyrkomötet med den? Kyrkomötet skall enligt regeringsformen gifva sitt *samtycke* till lagar, som af Konung och Riksdag beslutats. Men här är ju icke något samtycke att gifva. Frågan är afslagen. Skulle då Kongl. Maj:t gå till kyrkomötet och begära samtycke till hvad som är afslaget? Det vore ju rent oförnuft. Är det verkligen så, att ledamöterna i kammaren önska en vidare utredning af denna fråga, då är den enda utvägen, att kammaren *antager* lagen. Ty i sådant fall går lagen till kyrkomötet. Och jag vågar hysa den öfvertygelse, att kyrkomötet icke skall låta skrämman sig af några påståenden om att det utan tillbörlig eftertanke begagnar sin vetorätt. Finner kyrkomötet, att denna lag bör antagas, antager det densamma. Men finner kyrkomötet, att lagen innebär något för vår svenska kyrka menligt eller farligt, så afslår det densamma.

Jag har hört flere iakast göras mot Första Kammarrens kompetens att behandla denna fråga. Jag vågar hänvisa till den förda

diskussionen. Har icke frågan här blifvit med mycket allvar och betänksamhet behandlad, har den ej diskuterats på ett sätt, som kräver aktning? Visserligen har kyrkomötet vid behandling af frågor af förevarande slag en i kyrklig mening betydelsefullare ställning än svenska riksdagen — det erkänner jag gerna; men jag vill också fästa uppmärksamheten på, att kyrkomötet består icke endast af teologer och på den kyrkliga lagstiftningens område bevandrade män, utan äfven till sin andra hälft af trettio lekman, hvilka väl, åtminstone icke i allmänhet, kunna anses ega större insigter i kyrkorättsliga eller bekännelsefrågor, än Riksdagen bland sitt stora antal medlemmar kan uppvisa.

Förslag till lag ang. Omärad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen.
(Forts.)

I fråga om sakens innebörd ansluter jag mig till det af en talare på karlstadslänsbänken redan anförda yttrandet af biskop Flensburg, att »hvad som af kyrkolagen i förevarande fall kan och bör krävas är icke något annat och mera, än att den angifver sjelfva lärans grundtyp, hvaremot det ligger utanför lagens gräns att angifva den anda, i hvilken bekännelsen skall uppfattas, det sätt, på hvilket den skall utvecklas och tillämpas i lärosystemets alla enskilda detaljer, hvilket åter är en uppgift, som tillhör den kyrkliga och teologiska vetenskapen och undervisningen».

Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Treffenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—54;

Nej—32.

Justerades ytterligare tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 9.45 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 15 innevarande mars bordlagda utlåtanden n:is 32—35 och bevillningsutskottets samma dag bordlagda memorial n:o 10.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bevillningsutskottets betänkande n:o 7 skulle uppföras främst bland utskottsbetänkandena på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.34 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
